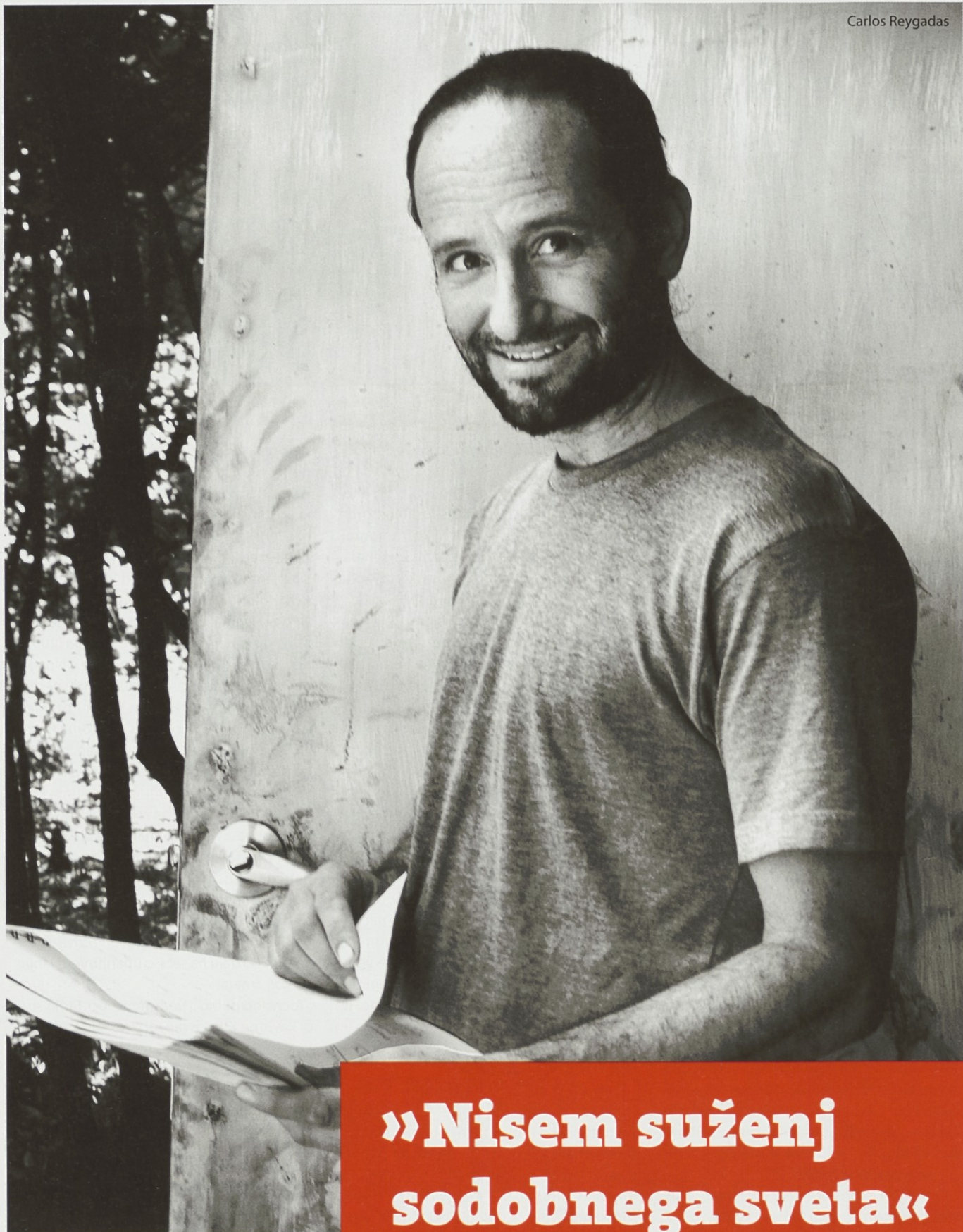

Carlos Reygadas

**»Nisem suženj
sodobnega sveta«**

Intervju s Carlosom Reygadasom

Matic Majcen

Post Tenebras Lux (2012), četrti celovečerec 41-letnega mehiškega cineasta Carlosa Reygadasa, je ponudil enega najbolj odtrganih prizorov lanskega Cannesa – tistega, v katerem si človek sam izpulji glavo, njegovo telo pa se mrtvo zruši na tla z iz vratu brizgajočo krvjo. Ni naključje, da je moral režiser že na novinarski konferenci po premieri razlagati kodirano sporočilo tega prizora: »To je podoba, ki jo imajo Mehičani pogosto v mislih, ko zvečer ležejo v posteljo. Država trpi in ta prizor je močna prisposoba tega trpljenja. Naša država je v svetovnem vrhu po obglavljenjih. To nam je blizu.«

Post Tenebras Lux se je v Cannesu izkazal za črnega račka tekmovalnega programa. Ob kopici bolj komercialnih izdelkov, kot so Andersonovo *Kraljestvo vzhajajoče lune* (*Moonrise Kingdom*, 2012), Audiardov *Rja in kost* (*De rouille et d'os*, 2012), Dominikov *Ubij jih nežno* (*Killing Them Softly*, 2012), Danielsov *The Paperboy* (2012) ter Nicholsov *Mud* (2012), je bil Reygadasov film celo ob bolj artističnih poskusih, kot so Cronenbergov *Kozmopolis* (*Cosmopolis*, 2012), Caraxov *Holy Motors* (2012) in Mungiujev *Daleč za griči* (*Dupa dealuri*, 2012), videti kot *hardcore* art film. Z navidez nepovezanimi, ponavljajočimi se in nelogičnimi prizori zapolnjen film terja kar precejšen umski napor, kar je za kritike lahko dober znak, a se je *Post Tenebras Lux* na premierni novinarski projekciji kljub temu moral soočiti z žvižgi. Žirija je kasneje Reygadasovemu brezkompromisnemu filmu podelila nagrado za najboljšo režijo, s čimer je Mehičan zgolj dopolnil svojo kolekcijo nagrad in nominacij.

Reygadas kot sogovornik v provokativnem vprašanju namesto puščice v svoj avtorski ego prepozna intelektualni izziv. In to vedno z nasmehom na obrazu. V značilno neposrednem slogu pred začetkom intervjuja pove zanimivo anekdoto. »Ali veste, da je Mehika edina država na svetu, v kateri ljudje listje z drevesa imenujejo smeti? Nekega dne sem hodil po lepo urejeni ulici blizu hiše svojega prijatelja in ob njej je bilo veliko dreves, vendar so bile vse veje porezane. Ko sem vprašal, zakaj, so mi rekli, da zato, ker so želeli odgnati ptice, saj so njihovo petje imeli za hrup. Mehika je hecna država.«

Več motivov se ponavlja v vašem avtorskem opusu, motiv svetlobe pa se vseeno zdi osrednji. Po Tihi svetlobi (Stellet Licht, 2007) se je že drugič zapored znašel celo v naslovu.

Če ne bi bilo svetlobe, ne bi mogli snemati filmov! (smeh) Pravzaprav me je res nekoliko skrbelo, ker ima *Post Tenebras Lux* spet svetlobo v naslovu, a je bil najboljši, kar sem jih našel.

V prvem prizoru smo postavljeni v kožo otroka, grozeče obkroženega s kravami in psi. Ali lahko izgubo otroške nedolžnosti in prehod v odraslost, v kateri metaforično sami sebi trgamo glavo z ramen, označimo za osrednjo premiso filma?

Zagotovo. To je bistvo tega filma. O frustracijah, ki jih imamo s tem, da ne zmoremo živeti v celovitosti, brez kakršnih koli dvojnosti. Ko sem bil otrok, sem si lahko samo rekel, kako čudovito je sploh obstajati. Kot odrasli pa poskušamo živeti preprosto in biti enotni, kolikor se le da, poskušamo doseči soglasje med voljo in dejanji. To je boj, a potrebno je premostiti vse te ovire, kolikor smo pač sposobni. Verjamem pa, da je večina odraslih v zahodnem svetu zafrustrirana. Mislimo, da smo vse bolj svobodni, a verjamem, da to sploh ni res. Že samo če pogledam naokoli ... Ko sem prihajal na festival, sem kupil letalsko karto za Nico, a sem hotel izstopiti med prestopanjem v Parizu. »Ne morete.« »Plačal sem karto za Nico, ne potrebujem povračila, samo rad bi izstopil v Parizu!« »Ne, ne morete!« Vseskozi je tako, vsi nas nekaj nadlegujejo. V bistvu živimo bedno življenje. Nekaj časa sem živel v Vietnamu in enkrat sem potoval z vlakom, ko je ta povozil nekega moškega, ki je umrl na mestu. Bilo je grozno. Vsi so začeli sestopati z vlaka, začeli so prižigati kadila, potem pa smo šli naprej. Kot da bi povozili jelena ali kaj takega. To se mi zdi čudovito. Življenje teče dalje. Zakaj bi za 12 ur ustavil vlak, kot to počnejo v Franciji ali celo v Mehiki? Ni potrebe klicati policije, bila je nesreča. Nadaljujmo z življenjem. To mi je zelo všeč. Tudi tematika filma se v precejšnji meri vrti okrog tega.

Kaj vam predstavlja podoba hudiča, kot ga vidimo v tem filmu?

To je samo element iz sanj, ki sem jih imel, ko sem bil otrok. In to velikokrat. Vedno eno in isto. To so sanje, za katere sem mislil, da bi jih lahko imel tudi Juan, glavni lik v filmu. Hudič predstavlja strah pred zlim. Ne nujno zlo samo, temveč strah pred njim. Zlo, ki nas vedno lovi.

V art filmu smo v zadnjih dveh letih pričali povratku celozaslonskega formata slike, z Viharnim vrhom (2011) Andree Arnold, Faustom (2011) Alexandra Sokurova in celo Umetnikom (2011) Michel Hazanavicius, ki je dobil oskarja za najboljši film. Kaj mislite, zakaj smo pričali temu pojavu in kaj konkretno je pri Post Tenebras Lux to prineslo vam kot ustvarjalcu?

Hotel sem posnemati *Umetnika*! (smeh) Ne, resno. Vsak film ima svoj format. V mojem primeru so gore, ki jih vidite skozi film, kot nekatere stavbe. Tako vertikalne in stisnjene. To je bil edini način, da sem jih lahko kadriral, in to je bil glavni razlog. Pa tudi to, da sem se takoj po začetku snemanja začel zavedati, da je to zares čudovit način kadriranja ljudi in predmetov, tako da sem potem celo razmišljal, da bi film posnel v popolnoma kvadratnem formatu, torej s stranicama 1:1 namesto 1:33, kot sem ga uporabil tukaj. Ta format mi je pri tem projektu predstavljal čudovito odkritje.

Tudi z objektivni ste malce eksperimentalni.

Uporabil sem poseben objektiv, ki smo ga namestil na glavnega, ker smo hoteli imeti podvojeno podobo okrog likov. Téma filma se v veliki meri vrti okrog identitete, njenega prevpraševanja, kaj smo, ali je vse to naša zavest, naše fantazme, naše sanje, naša preteklost, naš spomin ali celo prihodnost. Poskušal sem se oddaljiti ob objektivističnega pristopa. Nisem hotel prikazati stvari na enak način, kot jih vidim s svojimi očmi. Zakaj ne bi film tistega, kar vidimo s svojimi očmi, prikazal nekoliko drugače? Predvidevam, da so zato impresionistični slikarji začeli uporabljati barve, ki ne ustrezajo realnosti.

Post Tenebras Lux

Verjetno ste opazili, da precejšnjemu delu občinstva film ni bil najbolj všeč. Na tiskovni konferenci ste tudi dejali, da se zdi takšno mnenje legitimno, a da si še zdaleč ne belite glave s tem. Pa vseeno – imate kot umetnik pravico, da se tako povlečete vase, saj je film tudi dejanje komuniciranja z občinstvom?

Vprašanje je provokativno, zato bom tako tudi odgovoril. Kot prvo – sem svoboden človek. Ne gre za to, do česa imam pravico; moja pravica biti svoboden je absolutna, kot bi morala biti vsakega drugega človeka na svetu. Nisem suženj sodobnega sveta. Ni-

Carlos Reygadas, foto: Matic Majcen

sem suženj denarja ali novinarjev ali kodov. Sem svoboden človek in takšen bom vedno poskušal biti. Kot drugo – prebivalce sveta imam za svoje brate in sestre. Podobni smo si. Zato mislim, da če bo nekaj všeč meni, bo zagotovo všeč tudi vsaj nekaterim drugim. Imam tudi dokaze. Vem za nekaj ljudi, ki mislijo, da je to najboljši film, kar so ga videli od kdo ve kdaj, in ga bodo hranili v srcu in v duši. To je zame veliko večja vrednota, kot pa da bi želel dve uri zabavati občinstvo. In tretje – potrebno je razumeti kontekst festivala, kakršen je Cannes. Poln ponosnih ljudi, ki se čutijo poklicane, da sodijo. To je zelo neresničen svet, v katerem se stvari presoja prehitro. Ljudje so utrujeni, hočejo na naslednji dogodek in zato je tudi zelo malo prostora za čistost v gledalcih. Zato je čas tisti pravi razsodnik. Ta bo povedal, kam stvari spadajo. Je pa nenavadno, da se tega ne naučimo. Nekateri najboljši filmarji ali pisatelji, ki so kdajkoli živeli, niso nikoli dobili nobene nagrade in so jih v svojem času prav tako kritizirali. Pravzaprav že od Seneke pred 3.000 leti pravijo, da večje, kot je umetniško delo, večji je odpor, ki ga je deležno v svojem času. To ni več toliko stvar umetnosti kot družbenih ved. Pravzaprav bi umetnik vedno moral biti srečen, da je deležen zavračanja, ker to povečuje verjetnost, da je delo dobro. Pa ne pravim, da je moj film dober, ampak da bo čas povedal, ali je dober, ali da vsaj obstaja možnost, da je dober, ker je bil zavržen s strani mnogih ljudi v svojem času.

Zakaj potem pošiljate svoje filme v Cannes?

Ne pravim, da ni dobro, da jih pošiljam sem – to je čudovit kraj za predstavljanje filmov. Pravim, da so sodbe, ki jih dobiš s strani novinarjev, nerelevantne. Čeprav je tudi veliko novinarjev, ki so jim moji filmi všeč. Ne najdemo pa tu nečesa, kar bi lahko imenovali skupno občinstvo. Je samo množstvo posameznikov, ki so med sabo ločeni, in vsak film gleda s svojimi očmi, sliši s svojimi ušesi, čuti s svojo dušo in analizira s svojimi možgani. Ne, festival je zelo pomemben, še posebej za filme, ki nimajo zvezd in ki nimajo velikega proračuna za oglaševanje. V tem primeru hvala bogu za festivale, kakršni je Cannes, kjer bodo tak film predvajali.

Razvpiti ste tudi zaradi izjav, da ne marate Godardovih filmov, ker so elitistični.

(smeh) Res je, ampak ne iz tega razloga, kot pravite.

Zagotovo pa ste rekli, da ne marate, kadar ustvarjanje filmov vodi neka teorija ali abstraktni princip.

Včasih to rečem, kadar mi je dolgčas, da malce provociram. Vseeno mi je nekaj njegovih filmov všeč, kot je na primer *Karabinjerji* (Les carabiniers, 1963), ki je zame najljubši med njegovimi. Na splošno pa mi pri njem ni všeč, da poskuša preko filma dokazati neko teorijo. Sam preferiram – seveda zelo splošno rečeno – bolj intuitivno filmsko ustvarjanje. Režiserje, ki na film privlečejo svojo dušo in ne možgane. Prej ste omenili Sokurova. On je zame velik umetnik. Obožujem njegove filme. Seveda je tudi zelo inteligenten, ampak kar vidim v njegovih filmih, je njegova duša. Ko gledam Godarda, pa vidim njegove možgane. A vseeno ne bi rekel, da je to elitistično. V naših mislih in dušah smo vsi enaki. Ljudje, ki imajo radi Sokurova, prihajajo z vseh koncev sveta in iz različnih družbenih razredov. To je tako kot pri meni. Pogosto me vprašajo, kako so moji filmi sprejeti v Mehiki, jaz pa jim rečem, da povsem enako kot v Cannesu in na Kitajskem. Nekaterim so zelo všeč, drugim ne. Prvi imajo nekaj skupnega in bi radi šli skupaj na pivo. Drugi pa imajo prav tako nekaj skupnega, a na drugačen način. Mislim, da je povsem populistično, če nekdo reče, da je umetnost za elite.